Stehlíková, Eva

Translating classical plays

Theatralia. 2017, vol. 20, iss. 2, pp. 149-151

ISSN 1803-845X (print); ISSN 2336-4548 (online)

Stable URL (handle): https://hdl.handle.net/11222.digilib/137271
Access Date: 17. 02. 2024
Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

MUNI ARTS Masarykova univerzita Filozofická fakulta

Digital Library of the Faculty of Arts,
Masaryk University
digilib.phil.muni.cz

Translating Classical Plays

Eva Stehlíková

J. Michael Walton. *Translating Classical Plays. Collected Papers.* Routledge monographs in Classical Studies, 2016. 270 s.

J. Michael Walton, Professor Emeritus na univerzitě v britském Hullu, má za sebou obdivuhodnou kariéru spojující v sobě teorii s praxí – byl hercem, divadelním režisérem, vysokoškolským učitelem a překladatelem, je autorem mnoha vynikajících teatrologických publikací (*Living Greek Theatre*, *Greek Theatre Practise*, *The Greek Sense of Theatre*, *Euripides, our Contemporary* atd). Je výborným odborníkem na antické drama, ale vedl stejně tak universitní kursy o ruském i americkém divadle, věnoval se starověkému divadlu i divadlu 19. a 20. století.

Routledge nyní vydává výbor jeho studií věnovaných překladu antického dramatu. Tento výbor předcházela v roce 2006 kniha, která si zaslouženě získala pozornost odborné veřejnosti. Přitahovala už titulem: *Found in Translation* vyvolávalo asociace na známý film *Lost in Translation* a na první pohled varovalo před zjednodušováním problematiky. Walton si tehdy ostře vymezil pole zkoumání – šlo mu jen o řecké drama a překlady do angličtiny. I kdyby výsledkem jeho tehdejšího bádání byla jen bibliografie překladů od roku 1555 do roku 2005, jistě by si zasloužil uznání a obdiv za tento užitečný katalog čítající 70 stran (WALTON 2006).[1] Tato kniha obsahuje – kromě případových studií věnovaných překladu *Agamemnona*, *Oidipa krále*, *Médei*, *Alkéstis* a staré a nové komedii – teoretický úvod posuzující vztah k překladu od antických dob a jeho proměny od 18. století do dneška (tedy až ke G. Steinerovi, Umbertu Ecovi a souborům esejů tehdy publikovaných na toto téma).

Nový výbor zahrnuje celkem 13 studií rozdělených do 4 oddílů (Translation in English, Processes and issues, Greek tragedy, Greek and Roman comedy), z nichž každý je opatřen úvodem. Ačkoli studie vznikaly v různé době a za různých okolností, pořád mají cosi společné do té míry, že je budete číst spíše jako proud úvah nad možnostmi i smyslem překládání. Walton do nich prostě uložil vše, co zná – od perfektní znalosti antického dramatu a divadla (a také bohaté anglické sekundární literatury, která dějiny překladu silně ovlivnila), přes dokonalou orientaci v nesmírném množství anglických překladů od 16. století až do současnosti, do níž bez skrupulí řadí klasické překlady ke čtení, divadelní překlady, úpravy i adaptace.[2] Jeho dobrá znalost současného divadla a jeho provozu s sebou nese jistou velkorysost a otevřenost, která je mezi klasickými filology, řešícími stále

1 Katalog doplňují ještě údaje o překladech Herondových mimů. Rf. viz Anne Mahoney, Bryn Mawr. *Classical Review* 2006.11.21.

2 Nedá mi to nekomentovat z české perspektivy: u nás adaptace (dokonce i české) vůbec mezi antické inscenace nepočítáme, třebaže někdy byly dokonce „předskokany" jako Sartrova adaptace *Trójanek*, která na české scéně o mnoho let předešla Euripidovy *Trójanky*.

přednostně otázku tzv. věrnosti autorovi,[3] nebývalá. Přestože sám je překladatel, nikdy nepřeceňuje vlastní zkušenost, nedává žádné rady, nezná trvalé a nepřekročitelné zásady. Jako divadelní historik si více než jiní připouští fakt, že řecké autory dnes vidíme jako klasiky, zatímco v době, kdy tvořili, byli přece velcí novátoři (sám užívá slova avantgarda!). Není proto divu, že za jednu z priorit považuje vystižení osobitých rysů každého dramatika a jeho zakotvení v sociálních, kulturních a divadelních podmínkách, v nichž se pohyboval.[4] Teprve pak může být nastolena problematika divadelního překladu (*performance translation*), který si žádá (a v tom je ve shodě s Patrisem Pavisem, 1989) spolupráci překladatele s režisérem a herci, čímž tak říkajíc zavírá dveře literárnímu překladu (tj. překladu určenému pro čtení) a otevírá dveře divadlu. V tomto procesu překladatel nemůže být neutrální – je součástí procesu tvorby nové verze textu. Ne nadarmo vidí Walton jeho místo spíše než za psacím stolem na divadelních zkouškách. Jeho základní postoj vychází z banálního, ale zcela zásadního poznání, že divadelní a literární překlad nejsou synonymní (což sdílí se Sirkku Aaltonen, 2000).

Čtenářům Walton poskytuje čirou radost, když je zasypává přehršlí historických údajů, které podává s vtipem. Má nebývalý smysl pro humor, který občas vytryskne na neočekávaném místě – tak neodolá pojmenovat rozkošný anachronismus ve Warnově překladu *Menaechmi* z roku 1595, kde má Erotium při přípravě večeře užít mj. brambory (ty ovšem právě přivezl Kolumbus z Ameriky) jako první „product placement" v překladu z antického dramatu (48). Ačkoli Waltonovy výklady o překladech tragédie (a speciálně jeho dokumentace různých přístupů k některým překladatelsky obtížným místům) jsou vynikající, přece asi největší zájem vzbudí Waltonovy explikace překladů antické komedie – od Aristofana, přes Menandra k Plautovi a Terentiovi. U všech platí Waltonovy tři základní imperativy pro moderní překlad komedie, totiž že překlady musí být „speakable, actable and funny" (49), přesto dokládá Walton nad slunce jasně, jak zásadně se tito komediografové liší a jak je třeba k jejich překladu přistupovat individuálně. Má kupodivu velkou slabost pro Menandra, což je možná dáno tím, že nález celé Menandrovy komedie *Dyskolos*[5] byl nepochybně největším objevem 20. století na poli dramatu a podstatně změnil naše představy o vývoji antické komedie. Na druhé straně je překvapivé, že jej vůbec nezajímá Seneca, ačkoli jeho vliv na anglické drama je nesmírný... Zkrátka i Walton má své favority a svá bílá místa na mapě antických překladů.

O knihách jako je Waltonovo *Translating Classical Plays* se běžně říká, že jsou inspirativní. To je zcela nepochybné – pokud se někdo bude chtít opravdu poučit o překládání antického dramatu, má tu vše, co je potřeba. Kniha je však inspirativní i v jiném ohledu: mohla by inspirovat i naše divadelníky. Obávám se ale, že ti takovéto knihy nečtou.

3 Což má v českém prostředí ještě rigidnější charakter, protože nejde ani tak o věrnost autorovi jako o věrnost dobovým představám o nápodobě klasické metriky.

4 Všimli jste si, že v překladech mnohých velmi dobrých českých překladatelů (od Josefa Krále přes Ferdinanda Stiebitze až k Rudolfu Mertlíkovi) jsou jednotliví řečtí tragikové téměř nerozeznatelní?

5 U nás je tento obtížný titul, kterému by docela slušelo jméno Misantrop, což je titul, který je už bohužel historicky odazen, překládán jako Dědek (Vl. Šrámek), Morous (J. Pokorný), Takový protiva (K. Hubka – E. Stehlíková).

Bibliografie

Aaltonen, Sirkku. 2000. *Time-Sharing on Stage: Drama Translation in Theatre and Society*. Clevedon: Multilingula Matters, 2000.

Pavis, Patrice. 1989. Problem of Translation for the Stage. In H. Sconicov a P. Holland. (eds.). *The Plays Out of Context: Transferring Plays from Culture to Culture*. Cambridge: Cambridge University Press, 1989: 25–44.

Walton, J. Michael. 2006. *Found in Translation: Greek Drama in English*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.